82392 ـ سفر زن برای طلب علم، بدون محرم

سوال

حکم اسلام دربارۀ سفر زن برای طلب علم بدون همراهی محرم چیست؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

نخست:

دلایل صحیح و صریح گواهی می‌دهند که زن اجازه ندارد بدون همراهی محرم سفر کند؛ و این از کمال و عظمت شریعت و نشانۀ پاسداری آن از آبرو، بزرگداشت زن و توجه به اوست. همچنین شریعت بر صیانت، حفاظت و پیشگیری از عوامل فتنه و انحراف زن ـ خواه فتنه‌ای که متوجه خود او شود و خواه فتنه‌ای که از جانب او به دیگران برسد ـ اهتمام و تأکید دارد.

از جملۀ این دلایل: بخاری (۱۷۲۹) و مسلم (۲۳۹۱) از ابن‌عباس رضی الله عنهما روایت کرده‌اند که می‌گوید پیامبر ﷺ فرمودند: «زن سفر نکند مگر با محرم، و هیچ مردی بر او وارد نشود مگر اینکه محرمی با او باشد». مردی گفت: ای رسول الله، من می‌خواهم در فلان جنگ شرکت کنم و همسرم قصد حج دارد. ایشان فرمودند: «با او [به حج] برو».

بر این پایه، برای زن جایز نیست که بدون محرم برای طلب علم سفر کند. او باید دانش واجب را از راه‌های فراوان و در دسترس، مانند گوش دادن به نوارها، پرسش از اهل علم از طریق تلفن و دیگر امکاناتی که الله تعالی در این روزگار فراهم کرده است، به دست آورد.

از علمای اللجنة الدائمة پرسیده شد: آیا خروج زن برای یادگیری پزشکی در صورت واجب یا جایز بودن، مجاز است اگر با این موارد روبه‌رو شود:

الف‌ـ اختلاط با مردان: در گفتگو با بیمار یا استاد و در وسایل نقلیۀ عمومی.

ب‌ـ سفر از کشوری مانند سودان به مصر، حتی با هواپیما و برای چند ساعت.

ج‌ـ اقامت به تنهایی یا میان گروهی از زنان بدون محرم برای تحصیل پزشکی.

ایشان چنین پاسخ دادند:

۱ـ اگر خروج او برای تحصیل پزشکی منجر به اختلاط با مردان در آموزش یا وسایل نقلیه شود به گونه‌ای که فتنه ایجاد کند، جایز نیست؛ زیرا حفظ عِرض و آبرو فرض عین و یادگیری پزشکی فرض کفایه است و فرض عین بر فرض کفایه مقدم است. اما صرف گفتگو با بیمار یا استاد حرام نیست، مگر اینکه زن در سخن گفتن نرمی و کرنش به خرج دهد تا بیماردلان در او طمع کنند؛ و این حکم تنها به پزشکی اختصاص ندارد.

۲ـ اگر در سفر برای تحصیل، تدریس یا درمان بیمار، محرمی همراه او باشد جایز است. اما اگر همسر یا محرمی همراهش نباشد حرام است، حتی اگر سفر با هواپیما باشد؛ به دلیل فرمودۀ پیامبر ﷺ: «زن سفر نکند مگر با محرم» و به دلیل برتری مصلحت حفظ آبرو بر مصلحت یادگیری یا تدریس پزشکی.

۳ـ اقامت زن بدون محرم در میان گروهی از زنان مورد اطمینان برای تحصیل یا تدریس پزشکی یا درمان زنان جایز است. اما اگر از نبود همسر یا محرم در غربت بیم فتنه برود جایز نیست. همچنین درمان مردان توسط زن جایز نیست مگر در صورت ضرورت و به شرط عدم خلوت. «فتاوى اللجنة الدائمة» (۱۲/۱۷۸).

و الله اعلم.